

**МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА БОЛАЛАРНИ САНОҚКА
ЎРГАТИШНИНГ ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АСОСЛАРИ.**

Шанасирова З.Ю.

Доцент., ЧДПУ.

Казоқов Р.Т.

Катта ўқитувчи., ЎзДЖТСУ.

Носирова З.

Катта ўқитувчи., ЧДПУ.

Холматова С.К.

Катта ўқитувчи., ЧДПУ.

Азаматова Д.Ш.

Ўқитувчи., ЧДПУ.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15575269>

***Аннотация.** Мазкур мақолада мактабгача ёшдаги болаларни санокка ўргатишнинг мақсади, вазифалари, педагогик ва психологиявий асослари ҳамда амалий усул ва воситалари ёритиб берилди. Болаларда мантиқий фикрлаш, диққат ва хотирани ривожлантиришда санокка ўргатишнинг аҳамияти таъкидланади.*

Кириш.

Мактабгача таълим инсоннинг барча ҳаёти давомидаги таълими ва тарбияси учун пойдевор ҳисобланади. Ушбу босқичда боланинг ақлий, жисмоний ва руҳий ривожланишига асос солинади. Айниқса, болаларни санокка ўргатиш — уларнинг мантиқий фикрлаш қобилияти, муҳитни идрок қилиш, анализ ва синтез қилиш салоҳиятини шакллантиради.

Асосий қисм.

Санокка ўргатишнинг мақсади ва вазифалари

Мактабгача ёшдаги болаларни санокка ўргатишдаги асосий мақсад — уларда микдорни англаш, рақамлар билан танишиш ва ҳисоблашга қизиқиш уйғотишдир. Ушбу жараёнда қуйидаги вазифалар амалга оширилади:

- Рақамлар ҳақида умумий тушунча бериш;
- Микдорий ва тартибий санокни ўргатиш;
- Предметлар гуруҳини солиштириш;
- Қўшиш ва айиришнинг бошланғич тушунчаларини шакллантириш.

Методик ёндашувлар.

Санокка ўргатишда қуйидаги методик ёндашувлар самарали ҳисобланади:

- **Кўргазмали метод:** предметлар, шакллар ва ранглар орқали санаш;
- **Ўйинли фаолият:** рангли кубиклар, мозаикалар, конструкторлар, ўйинчоқлар орқали машқлар;
- **Интерактив усуллар:** гуруҳли иш, топшириқлар, савол-жавоб;
- **Таълимий мультфильм ва кўшиқлар:** болаларда рақамларни ёдлашни осонлаштиради.
- **Санокка ўргатиш бўйича асосий тавсиялар:**

• **1. Рақамлар билан таништириш:**

- Аввал 1 дан 5 гача бўлган рақамлар билан таништириш.
- Рақамларни кўрсатиш, номини айтиш, уларни шакли билан таништириш.
- Болаларни рақамларни овоз чиқариб айтишига рағбатлантириш.

• **2. Предметлар орқали ҳисоблаш:**

- Кубиклар, ўйинчоқлар, мевалар ёки бошқа реал предметлар ёрдамида санаш.
- Масалан: “Бу ерда 3 та олма бор, яна 2 тасини қўшсак, неча бўлади?”

• **3. Ўйинлар орқали ўргатиш:**

- “Санаш” ўйини: ўқитувчи ёки тарбиячи нарсаларни кўрсатади, бола эса санайди.
- “Қайси кўп?” ва “Қайси кам?” каби солиштирувчи ўйинлар.
- “Рақамни топ” – жавонга ёки деворга ёпиштирилган рақамларни топиш.

• **4. Қўшиқ ва шеърлар ёрдамида:**

- Санокни ўргатувчи қўшиқлар (масалан: “Бир, икки, уч, тўрт...”) болаларда тезроқ ёдда қолади.

- Ритмли шеърлар болаларда рақамларни овоз чиқариб айтишни осонлаштиради.

• **5. Рақамлар билан машқлар:**

- Рақамларни қоғозга ёзиш, уларни рангли қилиб бўйаш.
- Рақамлар билан боғлиқ кроссвордлар, рангли лабиринтлар.

• **6. Кундалик ҳаётдан фойдаланиш:**

- Масалан: “Нонуштада неча та печенье едик?”, “Нега 4 та кружка бор?” каби саволлар билан болани ўйлашга ундаш.

• **Педагогик ёндашув:**

- **Инсонпарварлик:** Ҳар бир боланинг шахсий хусусиятларини инобатга олиш.
- **Қайтар алоқа:** Болаларнинг жавобларини маъқуллаш, хато қилганда тушунтириш.
- **Қайтариш ва такрорлаш:** Ҳар бир дарсда аввалги билимларни мустаҳкамлаш.
- **Интерактив:** Болаларни фаол иштирокчига айлантириш.

Санокни ўрганиш жараёни болаларда қуйидаги қобилиятларни ривожлантиради:

- Диққат ва эслаб қолиш қобилияти;
- Мантикий фикрлаш ва умумлаштириш;
- Автоном тарзда фикр юритиш;
- Қийинчиликни енгиш ва мустақил қарор қабул қилиш.

Хулоса ва тавсиялар.

Мактабгача ёшдаги болаларда санок қобилиятини шакллантириш нафақат уларнинг ақлий ривожини учун, балки кейинги босқичлардаги математик билимларни пухта ўзлаштириш учун ҳам пойдевор бўлади. Санокни ўргатишда болаларнинг ёш хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда, ўйинлар, шеърлар, қўшиқлар ва ҳаётий мисоллардан фойдаланиш тавсия этилади.

REFERENCES

1. Насырова З. Р., Вахин А. В. ОЦЕНКА МЕТОДОМ ЭПР ВЛИЯНИЯ ТЕРМОХИМИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ НА ХАРАКТЕР ПРЕОБРАЗОВАНИЯ

- ОРГАНИЧЕСКОГО ВЕЩЕСТВА И МИНЕРАЛЬНОЙ МАТРИЦЫ БИТУМИНОЗНОЙ ПОРОДЫ. – 2024.
2. Насырова З. Р., Каюкова Г. П., Вахин А. В. ДИФФЕРЕНЦИАЦИЯ СМОЛ, АСФАЛЬТЕНОВ И КЕРОГЕНОВ ИЗ ПОРОД ДОМАНИКОВЫХ ОТЛОЖЕНИЙ ТАТАРСТАНА ДО И ПОСЛЕ ОБРАБОТКИ В СВЕРХКРИТИЧЕСКОЙ ВОДЕ //Химия нефти и газа. – 2022. – С. 311-312.
 3. Каюкова Г. П. и др. Состав и распределение микроэлементов в породах, экстрактах и асфальтенах из доманиковых отложений разных литолого-фациальных типов Ромашкинского месторождения //Петролеумика. – 2021. – Т. 1. – №. 1. – С. 57-69.
 4. Петров С. М. и др. ИССЛЕДОВАНИЕ ПРЕВРАЩЕНИЯ ОРГАНИЧЕСКОГО ВЕЩЕСТВА В КАРБОНАТНЫХ ОТЛОЖЕНИЯХ СЕМИЛУКСКО-МЕНДЫМСКОГО ГОРИЗОНТА В ГИДРОТЕРМАЛЬНЫХ УСЛОВИЯХ //Техника и технология нефтехимического и нефтегазового производства. – 2022. – С. 38-39.
 5. Yuldashevna, Shonasirova Zakhro. "Scientific and theoretical foundations of environmental education of preschool children." *Academic research in educational sciences* 4 (2020): 950-958.
 6. Yuldashevna, Shonasirova Zakhro. "CREATING A GENERAL CULTURAL ATTITUDE TOWARDS THE ENVIRONMENT STUDENTS AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF HEALTHY LIFESTYLE." *Academic research in educational sciences* 4 (2020): 966-973.
 7. Kuziboyevna, Kholmatova Salima. "Didactical principles of initial teaching in mathematics." *Academic research in educational sciences* 4 (2020): 885-894.
 8. Akbarov A. et al. TANLANMANING ASOSIY STATISTIK XARAKTERISTKALARINI XISOBLASH DASTURINI SHARTLI SXEMASI //Modern Science and Research. – 2025. – Т. 4. – №. 4. – С. 12-23.
 9. Юсупова З. Э. и др. ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ВА СПОРТДА ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ АСОСИДА ЎҚИТИШ ТЕХНОЛОГИЯСИ //Modern Science and Research. – 2025. – Т. 4. – №. 4. – С. 24-35.
 10. Eshtaev A. K. et al. YUQORI MALAKALI GIMNASTIKACHILARNI HALQADA BAJARILADIGAN (KREST, GORIZONTAL TURISH, QALDIRG ‘OCH) ELEMENTLARINI O ‘RGATISHNING I-BOSQICHI //Modern Science and Research. – 2025. – Т. 4. – №. 3. – С. 847-856.
 11. Rasulov A. S., Kazoqov R. T., Quvondiqov J. I. 14-16 YOSHLI BELBOG'KURASHCHILARNI MUSOBAQA OLDI SIKLIDA MAXSUS TAYYORGARLIGINI OPTIMALLASHTIRISH //Modern Science and Research. – 2025. – Т. 4. – №. 4. – С. 1650-1660.
 12. Ayxodjayeva M. S., Kazoqov R. T., Djurabayev A. M. QISQA MASOFAGA YUGURUVCHILARNING TEXNIKASINI RIVOJLANTIRISH //Modern Science and Research. – 2025. – Т. 4. – №. 4. – С. 1442-1450.
 13. Yarashev K. D. et al. SPORTCHI TALABALARNING TABIIY-ILMIY FANLAR SAVODXONLIGINI BOYITISH //Modern Science and Research. – 2025. – Т. 4. – №. 4. – С. 1433-1441.

14. Kazoqov R. T. QISQA MASOFAGA YUGURUVCHI SPORTCHI TALABALARNI HARAKATLANISH TEXNIKASINI BIOMEXANIK KO ‘RSATKICHLARDAGI KAMCHILIKLARNI ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA BARTARAF ETISH HISOBIGA YUGURISH TEXNIKASI TAKOMILLASHTIRISH //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 11. – C. 271-279.
15. Allamurodov S. I. et al. QISQA MASOFAGA YUGURUVCHILARNING TEXNIK MAHORATINI OSHIRISHDA MASHQ USULLARINING ILMIY-ASOSIY YONDASHUVLARI //Modern Science and Research. – 2025. – T. 4. – №. 5. – C. 1232-1239.